

NICOLAE CHIRILOVICI, O VIAȚĂ DE OM ȘI DE ARTIST 1910-1993

Horia Medeleanu

Oricât ne-am strădui să cuprindem în cuvinte personalitatea pictorului Nicolae Chirilovici nu vom reuși acum să realizăm decât o schiță de portret. A fost un om extrem de modest, retras și tăcut. Nu-i plăcea să vorbească despre el și nici despre alții. Nu voia să supere și efectiv nu supăra pe nimeni. Zâmbea doar ușor amuzat când unii confrăți, mai puțin dotați, încercau să obțină un succes facil. Nu a invidiat pe nimeni, nu s-a tânguit și nu a învinuit destinul. Asemeni acelor renumiți șlefuitori de diamante din Evul Mediu, acest meșteșugar al penelului și-a văzut liniștit de munca lui, în fața șevaletului. Timp de șase decenii a trăit aproape exclusiv din pictură și numai pentru pictură, încât acum, privind-o retrospectiv, viața lui ni se pare neverosimilă. Oare cum a izbândit? A descoperit de timpuriu drumul său propriu în viață, drum pe care nu l-a părăsit niciodată, în pofida vicisitudinilor vremurilor prin care a trecut, împreună cu noi toți. A rămas indiferent la “noutățile” de moment. Nu i-a fost teamă că e “învechit” și depășit. Îl întovărășeam uneori, în plimbările sale printre tablourile din galerie de artă. Se oprea îndelung în dreptul unor lucrări care îl șocau prin factura lor îndrăzneță, aproba cu franchețe, adăugând însă, în șoaptă: “Da, interesant, dar unde-i pictura?”. Observația lui simplă ascunde un crez artistic de neclintit: dincolo de avatarurile sale, exista o singură pictură, anume cea care, prin taina ei de nepătruns, înfrunta timpul

Biografia lui Nicolae Chirilovici se încheagă din crâmpoșe dispartate. Abia târziu în anii senectuții, a fost dispus să evoce unele momente din viața sa. Învăluite într-o pudoare impresionantă, amintirile sale lăsau să se întrevadă un destin neobișnuit. "M-am

Nicolae Chirilovici,
fotografie,
perioada
interbelică

născut în 8 iulie 1910, într-o localitate care n-a însemnat nimic pentru mine, fiindcă nu mi-o mai amintesc”. Prin aranjamentul hazardului, în urma absolvirii unui curs de funcționari de poștă de la Budapesta, tatăl său a obținut un post în orașelul Ujgorod din Ucraina Subcarpatică, regiune care făcea parte, la acea dată din imensul imperiu cezaro-crăiesc. Înainte de al cunoaște pe tatăl său, mama sa studiasse vreo doi ani la școala de arte frumoase din capitala Ungariei. Înclinația sa pentru artă a transmis-o fiului și poate că ea a fost cea care i-a îndrumat primii pași.

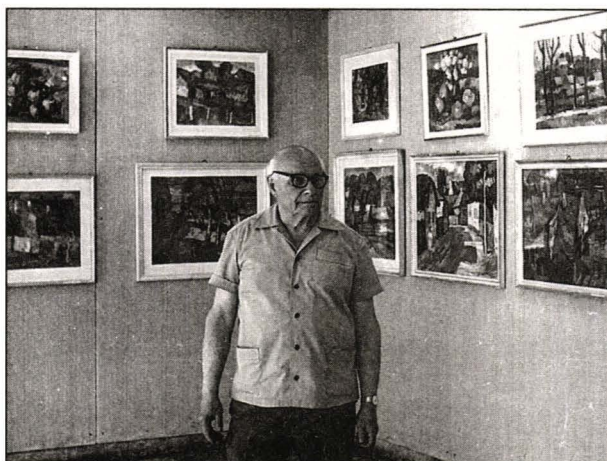
A simțit oare, în sinea ei, o neîmplinire dureroasă de care voia să se izbăvească. Spera să realizeze fiul ceea ce nu reușise ea? Nicolae Chirilovici a evitat orice comentariu.

Din cuvintele prin care își evoca mama se desprindea doar duioșia. Ce a făcut el în acei ani ai copilăriei și adolescenței, cum s-a manifestat talentul său atunci, nu știm.

După unirea Transilvaniei cu România, același hazard insolit a determinat stabilirea familiei sale în comuna Șepreuș, unde tatăl său obținuse un post de perceptor. Aceasta a fost întâmplarea fericită care ne-a dăruit pe cel mai bun pictor al Aradului din ultima jumătate de veac. În acei ani, după Marea Unire, mișcarea artistică din orașul nostru continuă să se desfășoare în tiparele academismului munchenez și budapestan în spiritul căruia se formaseră aproape toți artiștii noștri vechi. Acest spirit greva și gustul publicului. Pictura românească era aproape necunoscută. Abia dacă erau pomenite numele lui Grigorescu și Luchian în unele cercuri de intelectuali care își făcuseră recent studiile la Cluj sau la București. În acest climat își începe Nicolae Chirilovici cariera sa în Arad.

În anul 1927, când abia împlinise 17 ani îl aflăm în atelierul pictorului Frederich Balla. Studiile pe care le întreprinde sub îndrumarea acestui artist academic lasă urme de scurtă durată asupra sa. O nouă întâmplare fericită vine la timp pentru a-l smulge pe tânărul pictor din pericolul de a apuca pe un drum înfundat. Stabilit la Arad, în 1927, ca profesor de desen, pictorul, sculptorul și graficianul Marcel Olinescu, un artist complex format sub îndrumarea marilor măestrii ai școlii de Belle-Arte din București, deschide și el un atelier-școală, la etajul Liceului Comercial. Primul său elev este Petru Feier. În curând acesta îl conduce în atelierul lui Olinescu, pe Nicolae Chirilovici. Între profesor și cei doi elevi se întemeiază o adevărată comuniune spirituală. Olinescu a adus cu sine un suflu înnoitor. Ideile și cunoștințele sale multiple, pe care le-a revărsat cu o admirabilă generozitate în jurul său au avut un rol de netăgăduit în mișcarea artistică arădeană. Unele cuceriri ale impresionismului, dar mai ales cele ale post-impresionismului, cu exemple oferite de însăși pictura lui Olinescu din acea vreme, trec pe paleta tinerilor săi discipoli. Urmează apoi un al doilea moment în formația lui Chirilovici: stagiul său de doi ani (1930-1932) la Școala Liberă de Pictură de la Baia-Mare (unde a fost însoțit de bunul său prieten, Petru Feier). Față de principiile estetice ale renumitului centru de pictură din nordul țării, Nicolae Chirilovici a dovedit o puternică adeziune temperamentală. Dragostea lui sinceră față de natura și nevoia de contact direct cu frumusețile acesteia l-au apropiat firesc de pictura de plein-air, practică de măestrii săi băimăreni. Spre deosebire de aceștia, Chirilovici s-a simțit atras mai degrabă de

spectacolul colorat al naturii decât de mișcarea luminii în atmosferă. În concepția sa, lumina însăși devine o funcție a culorii. Ea pare că vine din lucruri, nu de la o sursă exterioară. Pornind de la aceste considerații, dorința cea mai mare a lui Chirilovici a fost să redea senzațiile de culoare nealterate de lumină. S-a născut astfel o pictură din care umbra opacă a fost alungată, iar culoarea se extinde suveran pe toată suprafața tabloului. Impresia de desfășurare în spațiu este dată exclusiv prin alternanța ritmică a culorilor calde și reci. Volumele, chiar dacă nu sunt urmărite în întreaga lor desfășurare, se decupează clar și tranșant. Pe o cale proprie, pictura lui Chirilovici se dovedește a fi una din reacțiile autentice împotriva aceluiași impresionism care a promovat disoluția formelor în vibrația învăluitoare a luminii. Preocupat să traducă senzațiile de culoare în toată intensitatea lor, pictorul arădean a căutat să le filtreze și să le ordoneze supunându-le exigențelor plastice ale tabloului. Prin această

Expoziția
retrospectivă,
1985

intervenție a artistului, “peisajul se umanizează” după cum susține Rene Huyghe. “A picta nu înseamnă a copia obiectul, ci a produce senzații colorate”, spune Cézanne. Urmând pilda acestui mare maestru francez, Chirilovici a fost preocupat, în primul rând, de realizarea compoziției cromatice a tabloului pentru a sugera structura stabilă a lumii înconjurătoare. Asemeni lui Cézane, spiritul său căuta în natură “o regularitate și o certitudine”. De aceea în această pictură nu vom descoperi străluciri fulgurante și scăpărări de reflexe ce pier

și renasc în fiecare clipă, pentru că natura lui Chirlovici nu-i niciodată dinamică și agitată. În universul acestui pictor domnește liniștea, pacea și ordinea.

Câmpul său vizual este întotdeauna restrâns, silueta unui deal sau o perdea de vegetație închid orizontul, iar natura devine intimă și primitoare.

Se înțelege din cele de mai sus, că Nicoale Chirilovici a fost întâi de toate un peisagist. Termenul este însă prea sărac în precizia lui de ordin tehnic. Peisajele sale sunt, de fapt, "bucăți de suflet".

Expoziția retrospectivă pe care i-a organizat-o Inspectoratul pentru Cultură al Județului Arad, Filiala Arad a Uniunii Artiștilor Plastici din România și Muzul de artă Arad nu constituie un simplu act omagial. Ea este mai degrabă un minunat prilej de reconsiderare și reevaluare a unei opere de artă adevărată. Această operă se află abia la începutul călătoriei sale în timp. Viitorul îi va stabili, cu siguranță, locul pe care îl merită în istoria artei românești și în conștiința publicului iubitor de frumos.*

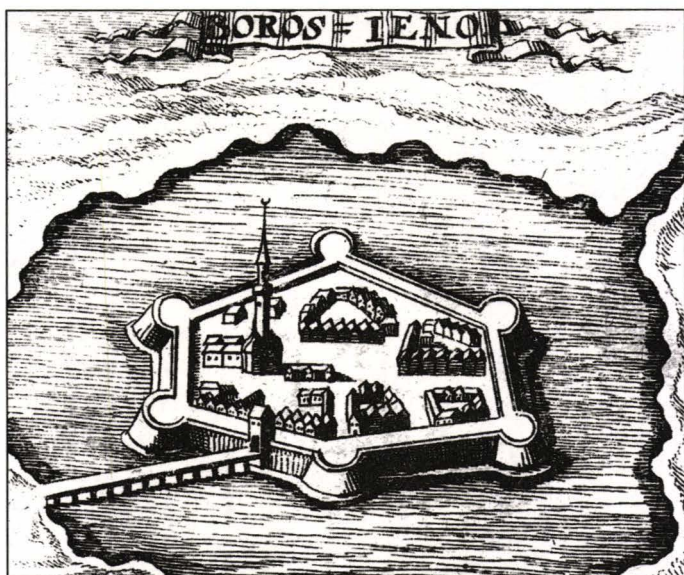
* Text din catalogul expoziției.

NICOLAE CHIRILOVICI EIN KÜNSTLERLEBEN

Nicolae Chirilovici (1910-1993) war einer der besten Maler der letzten 50 Jahre aus Arad.

Mit 17 fing er an zu malen unter der Anleitung des akademischen Malers Friedrich Balla. Nachträglich besuchte er die Schulwerkstatt des Malers, Bildhauers und Graphikers Marcel Olinescu. Drei Jahre später reist er nach Baia Mare um in der Malerkolonie zu studieren. Diese Erfahrung war massgebend für seine weitere Entwicklung, für seinen Stil der mit Cézanne in Verwandschaft zu bringen scheint.

Die zwei Jahre nach dem Tode des Malers organisierte Retrospektive ist der treffende Moment um sein Werk neu einzuschätzen und zu werten.

O GRAVURĂ INEDITĂ A CETĂȚII INEU

În fondul Muzeului Național din Budapesta, Colecția “Történelmi Képcsarnok”, se găsește o fotografie (fără cotă) reprezentând imaginea Ineului, după o gravură, datând din a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Spre această perioadă ne trimite prezența în imagine a moscheii și minaretului, ridicate în a doua etapă a stăpânirii otomane și aume după anul 1658.

Imaginea ne indică o fortificație hexagonală cu șase bastioane, cu mai multe construcții interioare, așezată pe o insulă formată de Crișul Alb și de un braț al său.

Gravura, descoperită ocazional, prin bunăvoința cercetătoarei Erdőkurti Zsuzsanna, ne confirmă faptul că Ineul conta pe plan european ca o fortăreață cu rol în strategia forțelor antiotomane.

E.G.

DOUĂ SCHIȚE CU VALOARE DOCUMENTARĂ PENTRU AUTOPORTRET DE FLORIAN MUREȘIANU

Florian Mureșianu*
fișă de artist

Date biografice

S-a născut la 9 noiembrie 1878 la Rodna Veche (jud. Bistrița Năsăud). A absolvit Școala de desen de la Budapesta ca elev al profesorilor Szekély Bertalan și Nadler Robert.

În anul 1908 este numit profesor de desen la o școală medie din Trnava (Slovacia), unde funcționează până la război. Rănit și reformat devine proiectant într-o fabrică de jucării a soldaților invalizi. (periodă din care au răms numeroase schițe).

După Unirea din 1818 solicită repatrierea și va fi numit profesor la Școala de arte și meserii din Arad. Se mută cu toată familia în acest oraș și va funcționa, până la pensionare, în anul 1939 în școala la care primise numirea. Moare în Arad, la 7 decembrie 1961. Dintre copii, unul singur, Leontin Mureșianu, îmbrățișează cariera artistică a tatălui.

Activitatea artistică

Pictează portrete ale prietenilor și membrilor familiei și numeroase peisaje în ulei. După repatriere participă consecvent la expoziții de grup, în oraș și în țară.

Bun desenator, va fi pasionat de ilustrarea unor reviste și cărți. Debutează ca ilustrator încă din anul 1902 la "Luceafărul". În anii trăiți în Slovacia execută desene și frontispicii pentru "Foaia interesantă" și "Bobârnaci". Ulterior realizează o mapă de 100 desene după poeziile lui Coșbuc, ilustrează povestirile lui Ion Pop Reteganul sau cunoscute balade românești.

O scurtă vreme a făcut și pictură de biserică, lucrând alături de Octavian Smigelschi la biserica din Ciacova (jud. Caraș Severin).

Ultima expoziție, la care participă cu 11 uleiuri, 17 acuarele și 3 pasteluri (avea vârsta de 68 de ani), este cea din 10-24 aprilie 1946.

În anul 1995 Muzeul de artă din Arad a achiziționat de la moștenitori câteva lucrări considerate semnificative pentru activitatea artistică a pictorului Florian Mureșianu.

Cele două schițe pe care le prezentăm aici, aparținând Colecției Gârdea, nesemnate, nedatate, au o valoare documentară, reprezentând o etapă intermediară în elaborarea "Autoportretului" achiziționat de muzeu (nr. inv. 3024).

* Dan Lăzărescu, *Un artist plastic uitat, Florian Mureșianu*, în Ziridava, XIII, Arad, 1981, p. 295-309.

